

F U L L
E S C O L A R

71

Mercè Rodoreda

Barcelona 1908 - Girona 1983

INFANTESA Sant Gervasi

La felicitat

La infantesa de Mercè Rodoreda és especialment feliç. Viu amb els seus pares, Andreu Rodoreda i Sallent i Montserrat Gurguí i Guàrdia, i l'avi matern, Pere Gurguí i Fontanills, en una torre amb jardí del c. Manuel Angelon, llavors c. París, al barri de Sant Gervasi.

L'avi té un paper determinant en la infantesa de Mercè, a la qual anomena, carinyosament, "la princesa del Putget". Vetlla una nena feliç, excessivament protegida, que viu al marge dels problemes econòmics de la família. Li explica contes, s'inventa històries fantàstiques... D'ell hereta el catalanisme i, també, la passió pels jardins i les flors.

És al jardí, ple de flors que anava a comprar i plantava amb l'avi, on Mercè descobreix i estima les flors –amb un amor que l'acompanyarà tota la vida. Els jardins seran molt importants en la vida i l'obra de Rodoreda. No només és important el jardí de casa seva; també el del marquès de Can Brusi, que contempla des de casa. Al pròleg de *Mirall trencat*, confessa que aquest jardí, idealitzat, és el parc de la torre dels Valldaura, "el jardí de tots els jardins".

Al jardí, Mercè hi passa grans moments jugant i imaginant. Tant l'avi –gran admirador de Jacint Verdaguer-, com els pares –aficionats a la lectura i al teatre- estimulen l'amor de la petita Mercè per la literatura, la poesia, el teatre, el cinema...; al Casal Gurguí es viu en un ambient despreocupat i bohemí.

Mercè només ha anat a escola fins als 9 anys, ja que la mare la vol a casa perquè l'ajudi amb l'avi malalt. Compartirà jocs i aventures amb un veí, en Felip. **"Qui es recordava de la nina davant d'aquella caixa de gasoses? Felipet i Mercè la descobriren sota l'hortènsia, amagada al tou de fulles. (...) Passaven hores sota l'hortènsia, plantada en el racó més ombrívol, dubtant."** *El bany (Vint-i-dos contes)*.

Pere Gurguí, l'avi matern, Mercè Rodoreda i la seva mare, Montserrat Gurguí

Els 12 anys són claus per a Mercè: mor l'avi i ella deixa enrere una infantesa feliç, que la marcarà per sempre i de la qual parlarà, sovint, als llibres. Així, farà dir a Eugeni, un dels personatges de *Jardí vora el mar*: **"(...) Només es viu fins als dotze anys"**. És, també, el moment del retorn a casa del seu oncle, Joan Gurguí, idolatrat per la família, que als 14 anys havia marxat a "fer les Amèriques". Joan intenta posar ordre al desgavell econòmic, organitzatiu i vital de la família i, per exemple, deixen el Casal Gurguí per anar a viure a un pis del c. Saragossa. Joan deixa de ser un heroi per convertir-se en un dèspota.

Tot i així, la mare de Mercè, el veu com la salvació dels problemes econòmics i influeix per tal de casar-lo amb la seva filla. Mercè, una adolescent romàntica, se sent com l'heroïna d'una novel·la i "se n'enamora". Es casen quan Mercè té 20 anys i Joan, 34. Per poder fer-ho, han de demanar una dispensa papal. És un dia feliç per a Mercè. **"Tothom aplaudia i jo no podia respirar i el cor m'anava de pressa i allà se m'hi feia l'alegria que em sortia pels ulls. I quan es va acabar tot, jo hauria volgut ser el dia abans per poder tornar a començar, tan bonic..."** *La plaça del Diamant*. Al cap d'un any, neix el seu únic fill, Jordi.

Després dels primers moments d'enlluernament, Mercè se sent desencisada i, sobretot, sense llibertat. **"No li dolia d'haver-lo conegut, però s'hauria estimat més no haver-lo vist mai. De petita li havien dit que quan seria gran es casaria, que havia de saber portar una casa perquè en tindria una de seva."** *Aloma*.

L'alliberament

Aviat es rebel·la i troba, en la literatura, el camí de l'evasió. Escriu *Sóc una dona honrada?* (1933), *Del que hom no pot fugir* (1934) i *Aloma* (1937), guanyadora del premi Crexells. Mercè Rodoreda comença a fer-se un nom en el món literari català.

En aquells moments, s'ha proclamat la República i la situació de les dones ha millorat molt: dret de vot, llei del divorci, decret català d'interrupció de l'embaràs... Són moments d'eufòria. Mercè s'incorpora plenament al món literari de l'època i no és mai a casa; coneix molta gent, viu un romanç amb Andreu Nin –estroncat quan el maten–; abandona el marit –mai, però, no se'n divorciarà–, torna al Casal Gurguí –amb els pares i el fill– i col·labora en diaris i revistes amb els seus contes però, també, amb reportatges de viatges i entrevistes.

Entra en contacte amb l'anomenat Grup de Sabadell, que destaquen per l'originalitat, l'empenta i la voluntat de renovació de la literatura del moment. En formen part autors com Joan Oliver (Pere Quart), Francesc Trabal o Joan Prat (Armand Obiols), entre d'altres. La proximitat d'una guerra, que es veu inevitable, fa que els intel·lectuals catalans intensifiquin les activitats. Mercè treballa al Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya com a correctora de català. Allà coneix Anna Murià, Julieta Franquesa, Susina Amat i Carme Manrubia de les quals es farà molt amiga.

L'any 36, esclata la Guerra Civil. **“(...) i em va dir que era cosa de poques setmanes, que nosaltres ho teníem perdut. (...) I va dir que patia molt per nosaltres perquè si en Quimet s'hagués quedat tranquil no ens passaria res però de la manera que s'havia compromès vés a saber com acabaria.”** *La plaça del Diamant*. Amb el final, com a intel·lectual compromesa, Mercè ha de fugir precipitadament. És la Institució

Barcelona, proclamació de la II República

de les Lletres Catalanes qui s'encarrega d'organitzar l'evacuació del grup de literats i les seves famílies en un bibliobús.

Pocs s'imaginaven que comença un exili que s'allargarà durant molts anys. Per això, Mercè deixa el fill a Barcelona, a càrrec de la seva mare —el seu pare havia mort l'any 38, **“I quan van bombardejar des del mar, el meu pare es va morir. No per culpa de cap bomba del bombardeig, sinó perquè, de l'espant, se li va parar el cor i s'hi va quedar.”** *La plaça del Diamant*. Amb el temps, serà una separació per sempre.

París

EXILI França

L'amor

S'instal·len a Roissy-en-Brie, a la vora de París, en un castell. Són, entre d'altres, Joan Oliver i Xavier Benguerel, amb les seves dones; Armand Obiols, Pere Calders i Anna Murià, amb els seus pares i germà.

Allà, Mercè i Armand Obiols s'enamoren. Aquest fet, li aporta moments de gran felicitat però, també, de patiment. La situació no és massa ben rebuda per una part dels altres ja que Obiols està casat amb una germana de Trabal. Amb el temps, Obiols es convertirà en una de les persones més influents en l'obra de Rodoreda.

Més endavant, es traslladen a Villa Rosset i, quan la major part del grup marxa cap a Amèrica, Mercè i Armand decideixen quedar-se. El lloc agrada a Mercè. Tot i així, l'escriptora viu preocupada per les amenaces de guerra que recorren Europa, per la relació amb Obiols –mai no se sentirà segura del tot- i per la família que ha deixat a Barcelona.

Van a París per participar en diversos projectes culturals a l'exili que s'estronquen amb l'esclat de la Segona Guerra Mundial. Amb l'entrada dels nazis a la ciutat, el 12 de juny de 1940, han de tornar a fugir. Ho fan a peu, juntament amb els milers de persones que també fugen. La intenció és arribar a Orleans i entrar en zona francesa. En arribar-hi, però, es troben la ciutat en flames i tots els ponts per creuar el riu Loira destruïts. **“La claror vermella nimbava Orleans; un halo palpitant llepava el cel i a intervals molt curts una llengua de foc s'enlairava ondulant, es dreçava com una espasa per sobre de les teulades (...)”** *Orleans, 3 quilòmetres (Semblava de seda i altres contes)*. Caminen durant setmanes. **“La carretera era plena de gent que no sabia on anava. Passaven carros curulls de mobles, de gàbies plenes d'aviram assedegada i famolenca, de matalassos,**

d'estris de cuina, d'eines de treball. " Orleans, 3 quilòmetres (*Semblava de seda i altres contes*). Quan és possible, continuen cap al sud fins a Llemotges.

D'esquerra a dreta: Magí Murià, Armand Obiols, Mercè Rodoreda, Jordi Murià, Amàlia Casals, Agustí Bartra, Anna Murià i Anna Romani, a Villa Rosset, l'octubre del 1939.

Són temps de privacions i de falta de feina. Obiols és reclutat pels alemanys i se l'enduen a un lloc desconegut per fer-lo treballar com a mà d'obra barata. Rodoreda es queda a Llemotges, patint i sense diners –el subsidi de la Generalitat, sovint, arriba tard o no arriba. Després, l'envien a Bordeus on, un cop acabada la guerra, Mercè també s'instal·la.

Comencen els problemes de salut que, sumats als problemes econòmics, fan que visqui en un intens pessimisme que es reflectirà en els contes de l'època així com en les cartes que escriu, sobretot, a l'Anna Murià. Mercè combina l'escriptura amb una feina que li dóna diners: cosir. En una carta diu: "Tinc una màquina de cosir i un maniquí i, encara que a vegades renegui per culpa de la feina que faig, a vegades em produeix un cert orgull de veure que sé guanyar-me la vida." De mica en mica, els contes, que publica en les revistes de l'exili i presenta a diferents certàmens, comencen a donar-li diners.

L'any 46, pateix un desengany de la mà del seu company: Obiols no ha explicat a la seva dona que viu amb ella i aquesta es presenta a Bordeus. Ferida i dolguda, Mercè se'n va a París. Malgrat tot, Obiols també hi va i s'instal·len al 21 de la rue du Cherche Midi, molt a prop de Saint Germain-des-Prés, el centre intel·lectual de París.

A París, Mercè s'hi troba molt a gust. Les anades setmanals al Louvre; els passeigs amb Carner i Josep Irla; les parades de llibre vell; Nôtre Dame; els Jardins de Luxemburg; el Jardí Botànic; el Museu d'Història Natural; el barri de Saint-Germain-des-Prés; les llibreries i els cafès; la Biblioteca Nacional...

Es repeteixen els problemes de salut –problemes d'estómac, de fetge i una estranya paràlisi al braç. Tot això fa que abandoni, momentàniament, la prosa i es dediqui a la poesia. **“Les mans del metge damunt de la seva taula i la meva fitxa amb el meu nom, amb els meus anys, explico que una vegada vaig estar quatre anys amb el braç dret paralitzat i no podia escriure ni el meu nom (...)”** *Paràlisi (Semblava de seda i altres contes)*. Amb la poesia l'ajuda un bon amic, Josep Carner, que l'aconsella i a qui, carinyosament, anomena “oncle”. Per la seva banda, Carner l'anomena “Missenyora sonetista”. Des de l'any 41, es tornaven a celebrar els Jocs Florals a Amèrica i, amb la pau, passen a celebrar-se, també, a Europa. El 1947 tenen lloc a Londres. Rodoreda guanya la Flor Natural i Josep Carner, l'Englantina. Mercè arribarà a ser Mestre en Gai Saber.

A finals dels 40, Mercè torna a Barcelona, una ciutat que ja no reconeix: trista, pobra i malalta. Per altra banda, la seva salut s'agreuja i ha de fer estades en balnearis per fer-se cures diverses. Allà pinta, tot seguint Klee, Picasso, Miró... Igual que la poesia, però, tampoc la pintura no tindrà continuïtat.

EXILI Ginebra

La solitud

A inicis dels 50, Armand Obiols, amb feines precàries fins aleshores, troba feina estable de traductor a les Nacions Unides i, ben aviat, ha d'anar a viure a Ginebra. Mercè s'hi afegeix una mica més tard, tot i que mantenen el pis de París. Van a viure al 19 de la Rue du Vidollet.

Al principi, troba Ginebra una ciutat molt avorrida i, a més, s'hi sent molt sola i s'hi avorreix. **“Va costar que m'agradés Ginebra. M'hi moria d'ensopiment, sense el Louvre, sense els museus, sense carrers vells, sense avingudes amples.”** *Paràlisi (Semblava de seda i altres contes)*. Tot i així, Ginebra té dos aspectes que la sedueixen: la presència de l'aigua del llac Lemán i la vegetació dels parcs ginebrins, pulcrament cuidats. De mica en mica, Mercè l'anirà descobrint i estimant. A Ginebra, a més, gaudeix de dos factors primordials per escriure: soledat i temps lliure. Obiols treballa moltes hores i més endavant, per motius laborals, passarà llargues temporades a Viena fins a instal·lar-s'hi, definitivament, l'any 1960.

Armand Obiols i Mercè Rodoreda

Rodoreda viu un moment en què comença a sentir la crisi del pas del temps i, també, el desarrelament d'aquells que han viscut molts anys fora del país però no volen tornar-hi, perquè no s'hi reconeixen. **“(…) em**

vaig adonar que ja no tenia els genolls joves, perquè jo, sap?, havia tingut els genolls blancs i rodons (...) el meu marit m'hi feia petons i deia que semblaven de seda." *La sang (Semblava de seda i altres contes)*. Més endavant, en una entrevista dirà: "Envellir em va preocupar als quaranta anys. Aleshores vaig passar una crisi. Després la vaig superar i ara tant se me'n dóna que em surtin arrugues com tornar-me vella."

Comença la redacció de novel·les i n'escriu, gairebé simultàniament, tres. Abans, però, l'any 57, ha guanyat el premi Víctor Català amb el recull dels contes escrits fins aleshores, *Vint-i-dos contes* (1958). Les tres novel·les són: *Jardí vora el mar* (1959), *La plaça del Diamant* (1960) i *La mort i la primavera* (1961), totes presentades a diferents premis sense guanyar-los. *La plaça del Diamant*, presentada al premi Sant Jordi l'any 60 amb el títol de *Colometa*, però, sedueix alguns membres del jurat que recomanen a l'editor Joan Sales de publicar-la. Comencen una relació laboral i d'amistat que durarà per sempre.

Finalment, Mercè Rodoreda guanya el premi Sant Jordi l'any 66, amb *El carrer de les Camèlies*. Ha superat la crisi dels quaranta i accepta, de forma serena, el pas del temps. Tot i així, la mort ha fet acte de presència a la seva vida: l'any 64, ha mort la seva mare. Això li accentua el record de quan era petita i el sentiment de culpa per l'abandonament de la família.

L'EXILI Viena

La decepció

A finals de l'hivern del 1971, Rodoreda va a Viena per cuidar d'Obiols, que s'està morint. Després d'un procés de decadència física i psíquica a la qual assisteix, desolada, l'escriptora, Obiols mor. És moment d'una altra profunda decepció, en descobrir que a Viena, Obiols està amb una dona més jove. Rodoreda, però, és una dona vital amb prou força per refer-se. Des de mitjans dels 60 ja és una personalitat destacada i reconeguda de la literatura catalana i, de mica en mica, s'acomodarà a la tranquil·litat de la soledat.

Sense Obiols, però, Mercè no s'hauria convertit en l'escriptora que fou. Llegeix tot el que escriu, li critica, li corregeix, l'aconsella, la felicita, l'anima... "Hi ha trossos llarguíssims que aniran a parar a totes les antologies de la prosa catalana, per la frescor, la intensitat i la suprema lleugeresa", li escriu, l'any 60, de forma premonitòria, sobre *Colometa* –futura *La plaça del diamant*. "Treballa amb calma, sense precipitar-te i, sobretot, sense el deliri d'acabar la revisió de la novel·la com més aviat millor", li diu, l'any següent, sobre *La mort i la primavera*.

EL RETORN Romanyà de la Selva

La maduresa

Rodoreda ha reescrit i publicat *Aloma* (1965), l'única de les novel·les inicials que reconeix, a més de diversos reculls de contes: *La meva Cristina i altres contes*, *Semblava de seda i altres contes* i, ja l'any 80, *Viatges i flors* (premi Ciutat de Barcelona). Alhora, la seva literatura comença a ser motiu d'estudi i a ser traduïda. *La plaça del Diamant* és adaptada al cinema i a la televisió. L'any 1980, rep el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Tot aquest èxit, lligat a les compensacions econòmiques, li permet realitzar un somni inesperat: construir-se una casa amb jardí a Romanyà de la Selva, on passarà els últims anys de vida.

En el retorn a Barcelona, Rodoreda havia intentat recuperar el vell Casal Gurguí. La casa, però, ja no existeix. Es compra, això sí, un pis ben a prop. A Barcelona, però, no s'hi sent a gust i no s'instal·la definitivament a Catalunya fins a la descoberta de Romanyà. Mentrestant, continua vivint en el triangle París, Ginebra, Barcelona.

Des de l'any 64, ha recuperat el contacte amb dues antigues amigues, Susina Amat i Carme Manrubia, amb les quals l'uneix l'interès per l'esoterisme. Gràcies a Carme Manrubia, Rodoreda descobreix Romanyà de la Selva. És on viu Manrubia, en una casa anomenada El Senyal, en la qual Mercè passa llargues temporades.

Seduïda per l'entorn i per la descoberta d'un indret amb alguns elements simbòlics atractius –les alzines i el dolmen–, decideix construir-s'hi una casa i abandona, definitivament, París i Ginebra. A la nova casa, hi crea un jardí i fa de jardinera. És una època de plenitud i, segons ella mateixa afirma, s'hi troba, literalment, “al cel”.

A partir de la tardor de 1982, comença a trobar-se malament. Té un càncer de fetge irreversible.

Abans de morir, amb l'ajut de Joan Sales, Mercè es reconcilia amb la família, de qui s'havia distanciat l'any 71, per qüestions econòmiques, després de la mort del marit i s'assabenta que és besàvia. Mor el 13 d'abril de 1983 i és enterrada al petit cementiri de Romanyà de la Selva.

Al pròleg de *Tots els contes*, s'afirma **“Mercè Rodoreda (...) és molt possiblement la novel·lista més important de la literatura catalana. Les seves novel·les han estat pensades i estudiades minuciosament abans de llur redacció, i ben sovint escrites diverses vegades, i això fa que siguin productes de gran perfecció, on cada element juga un paper determinant: tot, doncs, hi és essencial. Certament, una de les qualitats més rellevants de l'autora ha estat la paciència: la lenta i difícil composició d'unes experiències personals viscudes amb gran intensitat. La mateixa intensitat que tenen totes les seves novel·les, simbòliques i poètiques, des de la primera *Aloma*, escrita a Barcelona, fins a la darrera, per ara, començada a Ginebra i acabada a Romanyà, *Mirall trencat*.”**

No sóc ningú per intentar fer una biografia de Mercè Rodoreda. A favor meu només puc dir que tant la seva vida com la seva obra m'han atret des de sempre. Tinc molt present el dia en què vaig descobrir Mercè Rodoreda: de la biblioteca de l'escola vaig agafar un llibre, *Aloma*. Aquell dia a la tarda, a casa, vaig començar a llegir-lo i no el vaig poder deixar. I, un cop acabat, vaig tornar a la primera pàgina i el vaig tornar a llegir sencer, de dalt a baix. No m'havia passat mai.

Havia descobert una escriptora amb qui, no sé per què, connectava. A partir d'aquest dia, em considero una fan de Mercè Rodoreda, de la seva manera d'explicar les coses, tan màgica i, alhora, tan real; tan trista i, alhora, tan dura; tan directa i, alhora, tan elaborada... I una fan, també, de la vida que, per les circumstàncies, li va tocar de viure. Valenta i decidida en una època en què les dones no ho tenien fàcil, Mercè Rodoreda va viure una vida de novel·la que, de mica en mica, va anar traslladant a la seva literatura.

Bet Pascual Romero

Obres principals

Novel·la

- *Sóc una dona honrada?* Barcelona: Llibreria Catalònia, 1932.
- *Del que hom no pot fugir.* Barcelona: Clarisme, 1934.
- *Un dia en la vida d'un home.* Badalona: Proa, 1934.
- *Crim.* Barcelona: Edicions de la Rosa dels Vents, 1936.
- *Aloma.* Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes, 1938. (2a ed. revisada, Edicions 62, 1969)
- *La plaça del Diamant.* Barcelona: Club Editor, 1962.
- *El carrer de les Camèlies.* Barcelona: Club Editor, 1966.
- *Jardí vora el mar.* Barcelona: Club Editor, 1967.
- *Mirall trencat.* Barcelona: Club Editor, 1974.
- *Quanta, quanta guerra...* Barcelona: Club Editor, 1980.
- *La mort i la primavera.* Barcelona: Club Editor, 1986.
- *Isabel i Maria.* València: Edicions 3 i 4, 1991.

Narrativa breu

- *Vint-i-dos contes.* Barcelona: Selecta, 1958.
- *La meva Cristina i altres contes.* Barcelona: Edicions 62, 1967.
- *Semblava de seda i altres contes.* Barcelona: Edicions 62, 1978.
- *Tots els contes.* Barcelona: Edicions 62, 1979.
- *Viatges i flors.* Barcelona: Edicions 62, 1980.

Narrativa infantil i juvenil

- *Contes infantils de Mercè Rodoreda.* Barcelona: Baula, 2008.

Teatre

- *El Parc de les Magnòlies.* Els Marges, núm. 7, 1976, p. 79-89.
- *El torrent de les flors.* València: Edicions 3 i 4, 1993.
- *La Senyora Florentina i seu amor Homer.* Barcelona: Sociedad General de Autores y Editores, 1996.
- *El maniquí.* Barcelona: Teatre Nacional de Catalunya; Proa, 1999.

Poesia

- *Agonia de llum.* Barcelona: Angle Editorial, 2002.

Bibliografia

- *Mercè Rodoreda. Contra la vida, la literatura.* Montserrat Casals. Edicions 62
- *Mercè Rodoreda. Una biografia.* Carme Arnau. Edicions 62
- *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda. El mite de la infantesa.* Carme Arnau. Edicions 62
- *Cartes a l'Anna Murià 1939-1956.* La Sal
- *Revista de Girona* núm. 247. Març-Abril 2008
- *Revista Serra d'Or* núm. 577. Gener 2008
- *Revista Avenç* núm. 335. Maig 2008

ESCOLA
FREDERIC MISTRAL
TÈCNIC EULÀLIA

